

Kohtuasi C-346/23**Eelotsusetaotluse kokkuvõte vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artikli 98 lõikele 1****Saabumise kuupäev:**

1. juuni 2023

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Tribunal Supremo (Hispaania kõrgeim kohus)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

17. mai 2023

Kostja/kaebaja:

Banco Santander S. A., Banco Banif S. A. õigusjärglane

Hageja/vastustaja:

Asociación de Consumidores y Usuarios de Servicios Generales-Auge, keda esindavad ühingu liikmed: Andrea ja Alberto

Põhikohtuasja ese

Asutamisvabadus – Teenuste osutamise vabadus – Finantsinstrumentide turud – Direktiiv 2004/39/EÜ – Kaebuse esitamise õigus – Õiguse andmine tarbijaühingutele – Tehingud, mida ei saa käsitada üldise, tavapärase ja üldlevinud kasutamise või tarbimisena

Erakorraline kaebus menetlusnormi rikkumise tõttu ja kassatsioonkaebus, mis on esitatud Tribunal Supremole (Hispaania kõrgeim kohus) Audiencia Provincial de Granada (Granada provintsi apellatsioonikohus, Hispaania) otsuse peale, millega jäeti rahuldamata Banco Banif, S. A. (nüüd Banco Santander, S. A.) apellatsioonkaebus esimese astme kohtu otsuse peale, millega osaliselt rahuldati Asociación de Consumidores y Usuarios de Servicios Generales (üldteenuste tarbijate ja kasutajate ühing, edaspidi tarbijaühing), keda esindasid ühingu liikmed Alberto ja Andrea, nõuded kohtuvaidluses, mille ese on mitme finantstodete omandamise lepingu tühisuse tuvastamine tehingupoole eksimuse tõttu.

Eelotsusetaotluse ese ja õiguslik alus

Eelotsusetaotlus tõlgenduse saamiseks – ELTL artikkel 267

Eelotsuse küsimus

„Arvestades, et tarbijaühingutel on õigus esindada kohtus investoreid/tarbijaid, kes väidavad, et investeerimisteenuseid pakkuv äriühing on rikkunud oma kohustusi keerukate finantstoodete turustamisel, siis kas riigisisised kohtud võivad erandkorras seda õigust piirata, kui individuaalse nõude puhul on tegemist suure finantsvõimekusega investoritega, kes teevad tehinguid, mida ei saa pidada tavapärasteks ja üldisteks, ning kes osalevad kohtuvaidluses tarbijaühingu kaudu, mille tulemusel võib neil tekkida õigus kohtukulude vabastusele väga suures ulatuses, vältides kohtule nõutavate tasude maksmist ja vastaspoole kulude hüvitamist juhul, kui nõue on põhjendamatu või alusetu?“

Viidatud liidu õigusnormid

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 21. aprilli 2004. aasta direktiiv 2004/39/EÜ finantsinstrumentide turgude kohta (MiFID I): artikli 52 lõige 2 (Kaebuse esitamise õigus).

Euroopa Kohtu 2. aprilli 2020. aasta kohtuotsus Reliantco Investments ja Reliantco Investments Limassol Sucursala București, C-500/18, EU:C:2020:264.

Euroopa Kohtu 20. septembri 2018. aasta kohtuotsus EOS KSI Slovensko, C-448/17, EU:C:2018:745, punktid 35 ja 36.

Viidatud riigisisised õigusnormid

Kuninga 16. novembri 2007. aasta seadusandliku dekreeidi 1/2007, millega kiidetakse heaks tarbijate ja kasutajate kaitse üldseaduse ja teiste täiendavate seaduste konsolideeritud redaktsioon (Real Decreto Legislativo 1/2007, de 16 de noviembre, por el que se aprueba el texto refundido de la Ley General para la Defensa de los Consumidores y Usuarios y otras leyes complementarias), artikli 8 lõike 1 punktis e on sätestatud, et tarbijate ja kasutajate põhiõigused on eelkõige nende huvide esindamine seaduslikult moodustatud tarbijate ja kasutajate ühingute, ühenduste, liitude või konföderatsioonide kaudu.

Tsiviilkohtumenetluse seaduse (Ley de Enjuiciamiento Civil (LEC)) artikli 11 lõikes 1 on sätestatud, et ilma et see piiraks kahjustatud isikute individuaalset õigust, on seaduslikult moodustatud tarbijate ja kasutajate ühingutel õigus kaitsta kohtus oma liikmete ja ühingu õigusi ja huve ning tarbijate ja kasutajate üldisi huve.

10. jaanuari 1996. aasta seaduse 1/1996 tasuta õigusabi kohta (Ley 1/1996, de 10 de enero, de asistencia jurídica gratuita) 2. lisaette kohaselt on tarbijaühingutel õigus saada kohtuvaidluses tasuta õigusabi, kui esitatud hagid „on otseselt seotud üldiseks, tavapäraseks ja üldlevinud kasutamiseks või tarbimiseks mõeldud kaupade või teenustega“.

Seaduse 1/1996 artikli 36 lõike 2 kohaselt tähendab see, et kui ühing kohtuvaidluse kaotab, ei pea ta hüvitama vastaspoole kohtukulusid sõltumata nende suurusest ja samuti ei pea seda tegema konkreetsed liikmed, keda niisugune ühing kohtus esindab.

Kuninga 1. septembri 2000. aasta dekreet, millega kehtestatakse üldiseks, tavapäraseks ja üldlevinud kasutamiseks mõeldud kaupade ja teenuste nimekiri (Real Decreto 1507/2000, de 1 de septiembre, que establece el catálogo de productos o servicios de uso común, ordinario y generalizado), hõlmab üldises tähenduses pangandus- ja finantsteenuseid (I lisa punkti c alapunkt 13).

Nii kohtuvõimu käsitleva konstitutsioonilise seaduse (Ley Orgánica del Poder Judicial) artikli 11 lõige 2 kui ka tsiviilkohtumenetluse seaduse (Ley de Enjuiciamiento Civil) artikli 247 lõige 2 sätestavad samas sõnastuses, et kohtunikud ja kohtud lükkavad põhjendatult tagasi avaldused, taotlused ja vastuväited, mis on esitatud ilmselgelt õigusi kuritarvitades või mis hõlmavad materiaalsoigus- või menetlusnormide rikkumist.

Põhikohtuasja menetluse ja asjaolude lühikokkuvõte

- 1 Ajavahemikul 2007. aasta maist kuni 2009. aasta märtsini sõlmisid Alberto ja Andrea Banco Banif S.A-ga (nüüd Banco Santander S.A.) viis finantstoodete ostutellimust (täpsemalt viis KBC, Lehman Brothersi, PNP Parisbas' ja Abbey emiteeritud võlakirja) summas 150 000 kuni 300 000 eurot ja kogusummas 900 000 eurot.
- 2 Kõik lepingud sõlmiti ajal, mil kehtis Euroopa Parlamendi ja nõukogu 21. aprilli 2004. aasta direktiiv 2004/39/EÜ finantsinstrumentide turgude kohta (MiFID I).
- 3 Asociación de Consumidores y Usuarios de Servicios Generales (üldteenuste tarbijate ja kasutajate ühing, edaspidi „tarbijaühing“), keda esindavad selle liikmed Alberto ja Andrea, esitas panga vastu nõude, et kohus tuvastaks eespool viidatud finantstoodete omandamise lepingute tühisuse tehingupoole eksimuse tõttu ja mõistaks investorite kasuks välja summa 481 634,14 eurot, millele lisanduvad komisjonitasud, kulud ja intress. See nõue rahuldati 2007. ja 2008. aasta ostuorderite osas ning jäeti rahuldamata 2010. aasta ostuorderi osas. Selle tulemusel kohustati investeerimisteenuseid osutanud üksust tagastama hagejatele 462 515,74 eurot, millele lisandus seadusest tulenev intress alates tühistatud investeringute tegemise päevast.

- 4 Kostja esitatud apellatsioonkaebuse jättis Audiencia Provincial de Granada (Granada provintsi apellatsioonikohus, Hispaania) rahuldamata, jättes esimese astme kohtu otsuse muutmata, kuna kostja ei võtnud arvesse klientide investeerimisprofiili ega andnud neile enne lepingu sõlmimist selget ja täielikku teavet nende poolt sõlmitavate lepingute esemeks olevate toodetega seotud riskide kohta.
- 5 Kostjaks olev pank esitas provintsi apellatsioonikohtu otsuse peale erakorralise kaebuse menetlusnormi rikkumise tõttu ja kassatsioonkaebuse, mis võeti menetlusse.

Põhikohtuasja poolte peamised väited

- 6 Kaebaja väidab, et tarbijäühingul ei ole õigust esitada nõuet oma liikmete nimel, kuna lepingu esemeks olevad tooted ei ole mõeldud üldiseks ja üldlevinud kasutamiseks, vaid tegemist on hoopis suure majandusliku väärtusega spekulatiivse olemusega finantstoodetega, mis lähevad kaugemale üldisest tarbekaubast.
- 7 Ta lisab, et eelotsusetaotluse esitamine ei olnud vajalik, sest tarbijäühingute menetlusõiguslik seisund on küsimus, mida reguleerib riigisisene õigus, millele liidu õigus viitab.
- 8 Vastustajaks olev tarbijäühing väidab, et oli asjakohane esitada eelotsusetaotlus finantstarbijalt tema tarbija seisundi äravõtmise kohta tulenevalt tema investeeringute suurest mahust ja keerukusest ning selle kohta, kas temalt võib ära võtta õiguse osaleda pangandusüksuse vastu kohtumenetluses tarbijäühingu kaudu.

Eelotsusetaotluse põhjenduste lühikokkuvõte

- 9 Tribunal Supremo (Hispaania kõrgeim kohus) rõhutab, et on vaidlusalune ja esitatud nõuete lahendamise seisukohalt asjakohane otsustada, kas tarbijäühingul on õigus esitada kaebuses viidatud investorite nimel, kes on tema liikmed, hagi, mis on seotud MiFID I kohaseid investeerimisteenusi osutavate asutuste teavitamiskohustuste täitmisega.
- 10 Üldiselt on Tribunal Supremo (Hispaania kõrgeim kohus) nõustunud, et tarbijäühingutel on õigus kaitsta oma liikmeid MiFID I alusel esitatud hagides, sealhulgas vaidlustes, milles tarbijäühing oli osaline.
- 11 Samas on Tribunal Supremo (Hispaania kõrgeim kohus) kahes konkreetses kohtuotsuses leidnud, et niisugusel tarbijäühingul ei olnud hagi esitamise õigust, et kaitsta tarbijate individuaalseid huve seoses spekulatiivse olemuse ja suure majandusliku väärtusega finantstoodetesse investeerimisega, kuna tegemist ei olnud olemuslikult tarbijatele suunatud kaupade või teenustega, sest need ei olnud

mõeldud üldiseks, tavapäraseks ja üldlevinud kasutamiseks, arvestades et Hispaania õigusnormide kohaselt on see tarbijate ja kasutajate ühingute õigus seotud nende õiguste kaitsmisega siis, kui need on otseselt seotud üldiseks, tavapäraseks ja üldlevinud kasutamiseks mõeldud kaupade või teenustega.

- 12 Tribunal Supremo (Hispaania kõrgeim kohus) põhjendas neis kohtuotsustes seda sellega, et tegemist on finantsteenustega, mis oma laadilt ja tingimustelt – arvestades nende suuri summasid ja spekulatiivset olemust – lähevad kaugemale „üldiseks, tavapäraseks ja üldlevinud kasutamiseks mõeldud teenustest“. See ei tähenda, et need konkreetsed kahjustatud investorid ei võiks ise enda õigusi kohtus kaitsta, vaid et ei ole põhjendatud, et nad teevad seda tarbijaühingu kaudu, et mitte tasuda hagi esitamisel kohtule nõutavaid tasusid ja vältida esimeses, teises ja kassatsiooniasemes kohtukulude võimalikust väljamõistmisest tulenevaid riske.
- 13 Eesmärk on vältida tarbijaühingute erilise seisundi pettuslikku või kuritarvituslikku kasutamist kohtuvaidlustes, mille puhul tarbija seisund on vaidluse eripära ja vaidlusalust summat arvestades lahjendatud, et kasutada ära õigust tasuta õigusabile, mille seadus annab neil ühingutele, kui nad oma liikmete huvide kaitseks kohtuvaidlusi peavad.
- 14 Tribunal Supremole (Hispaania kõrgeim kohus) teadaolevalt ei ole Euroopa Kohus sõnaselgelt otsustanud riigisiseste kohtute pädevuse üle hinnata tarbijate ja kasutajate ühingute õigust teostada MiFID I eeskirjadest tulenevaid õigusi.
- 15 Lõpuks ei ole Tribunal Supremo (Hispaania kõrgeim kohus) kunagi eitanud tarbija seisundi olemasolu tulu teenida soovivate investorite puhul, kes ei tegutse ettevõtluse või kutsetegevuse raames, kuigi nende investeeringud on olnud keerukad ja suuremahulised, vaid ta on üksnes seadnud kahtluse alla niisuguse tarbijaühingu kaebuse esitamise õiguse teatud konkreetsetel juhtudel, mil ta on asjaolusid arvestades leidnud, et tegemist võib olla menetlusliku pettusega, mille eesmärk on vältida kohtule makstavaid tasusid ja võimaliku kohtukulude väljamõistmisega tekkivaid tagajärgi, osaledes kohtuvaidluses mitte isiklikult, vaid tarbijaühingu kaudu, kahjustades sellega nii vastaspoole kui riigikassa huve.
- 16 Kõigest eeltoodust tulenevalt on vaja Euroopa Kohtult küsida, kas konkreetseid asjaolusid arvestades ja olgugi et investeeringu suurus või keerukus ei võta investorilt tema tarbija seisundit, võib piirata tarbijaühingu õigust teda kohtus esindada olukorras, kus leitakse, et tegemist võib olla menetlusliku pettusega, mille eesmärk on vältida kohtule makstavaid tasusid ja võimaliku kohtukulude väljamõistmisega tekkivaid tagajärgi, osaledes kohtuvaidluses mitte isiklikult, vaid tarbijaühingu kaudu.